

De strenge winter 1962/1963.

Een lijst van doodgevonden vogels in de duinen van de Amsterdamse Waterleiding en op het strand bij Zandvoort; waarnemingen tijdens deze winter in dit gebied en enkele gevolgen voor de broedvogelstand.

Na een korte vorstperiode in de eerste decade van december 1962, zette de winter omstreeks de 20ste goed door; tot begin maart bleef het vrijwel onafgebroken vriezen. Als gevolg hiervan vormden zich grote vogelconcentraties in de kanalen van de Amsterdamse Waterleidingduinen, die door het warme, stromende grondwater grotendeels openbleven.

Regelmatig werden alle kanalen op vorstslachtoffers gecontroleerd, niet alleen door ons, maar ook door het personeel van de A.W., dat de dode vogels verwijderde om verontreiniging van het water te voorkomen. Dit had voor ons het voordeel, dat de datum waarop de vogels waren gestorven vrij nauwkeurig kon worden vastgesteld. Van de vogels die op het strand werden gevonden, bleek echter slechts een gering percentage aan deze eis te voldoen. Het grootste deel van de vogels werd pas in maart gevonden, bijna zonder uitzondering in verregaande staat van ontbinding. Deze gegevens werden danook niet in de grafieken verwerkt.

Het totaal van de door ons gevonden vogels bedraagt voor de verschillende soorten:

	In de A.W. duinen	Strand tussen paal 69 en paal 76 en tussen paal 55 en 56
	<hr/>	<hr/>
Roodkeelduiker	-	6
Fuut	6	14
Dodaars	43	1
	<hr/>	<hr/>
Transporteren	49	21

	In de A.W. duinen	Strand tussen paal 69 en paal 76 en tussen paal 55 en 56
Transport	49	21
Jan van gent	-	2
Blauwe reiger	31	-
Roerdomp	2	-
Wilde eend	86	-
Wintertaling	8	-
Smient	24	1
Toppereend	4	5
Kuifeend	57	7
Tafeleend	5	1
Brilduiker	6	-
Grote zee-eend	1	5
Zwarte zee-eend	5	26
Middelste zaagbek	2	2
Grote zaagbek	4	1
Nonnetje	2	-
Bergeend	4	3
Rotgans (hrota)	1	-
Knobbelzwaan	10	1
Wilde zwaan	1	-
Buizerd	1	-
Waterral	6	-
Waterhoen	39	1
Meerkoet	307	162
Scholekster	-	22
Steenloper	-	10
Kievit	2	-
Watersnip	1	-
Bokje	1	-
Houtsnip	6	-
Wulp	2	-
Tureluur	10	14
Kanoet	-	9
Transporteren	<u>672</u>	<u>293</u>

	In de A.W. duinen	Strand tussen paal 69 en paal 76 en tussen paal 55 en 56
Transport	672	293
Bonte strandloper	1	4
Drieteenstrandloper	1	2
Mantelmeeuw	-	2
Zilvermeeuw	-	2
Stormmeeuw	7	6
Kokmeeuw	57	31
Drieteenmeeuw	-	2
Zeekoet	1	12
Houtduif	36	3
Kerkuil	1	-
Ransuil	1	-
Veldleeuwerik	3	-
Winterkoning	1	-
Kramsvogel	87	-
Koperwiek	35	-
Merel	3	1
Roodborst	1	-
Heggemus	1	-
Graspieper	1	-
Grote gele kwikstaart	1	-
Spreeuw	69	-
Groenling	1	-
Huismus	-	1
	<u>986</u>	<u>367</u>
	===	===

Dit totaal van 1.353 dode vogels, verdeeld over 58 soorten, werden alle gevonden in de maanden december 1962 tot en met maart 1963.

In april vonden wij in de A.W. duinen bovendien de resten van een groene- en een grote bonte specht, die ook wel tot de vaste slachtoffers behoord zullen hebben.

Steeds bleek meer dan de helft van de vogels in januari te zijn gestorven

In december vond reeds een aanzienlijke sterfte plaats van steltlopers en zangvogels. Ook de futen, ralachtigen (inclusief waterhoen en meerkoet) en eenden leden de eerste verliezen. Na januari is de sterfte onder de eenden en futen nog groot, bij de steltlopers en ralachtigen daalt deze snel, terwijl van de meeuwen voldoende gegevens ontbreken. Deze laatste groep leed de eerste verliezen pas in de tweede helft van januari.

fig. 1. Totaal aantal dode vogels.

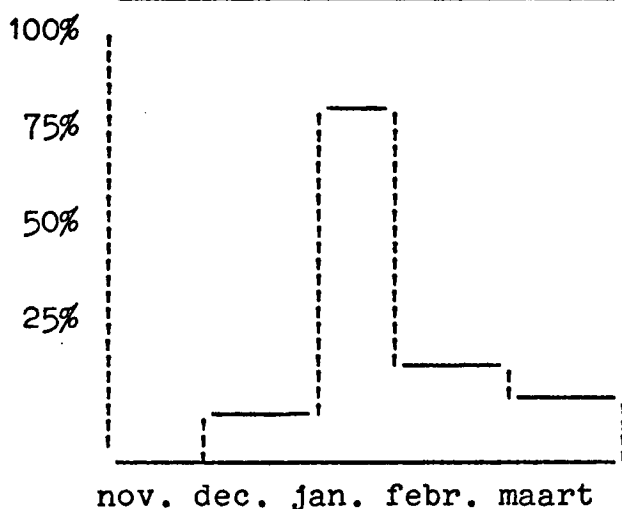

fig. 2. Futen en eenden.

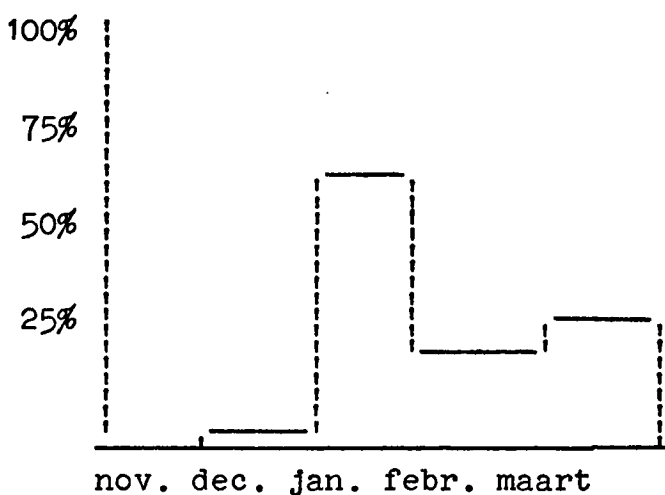

fig. 3. Zangvogels.

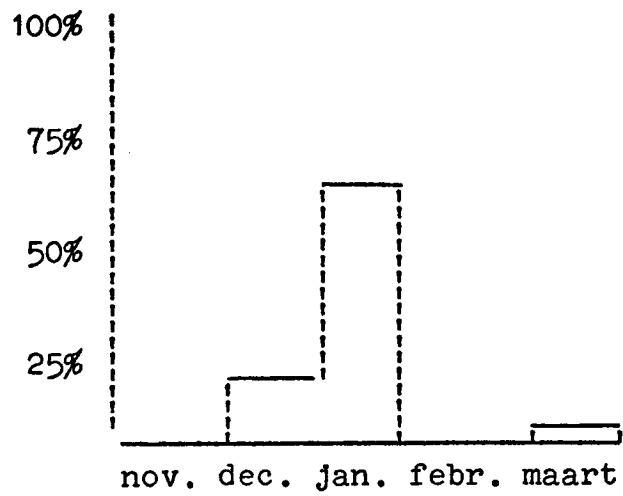

fig. 4. Steltlopers.

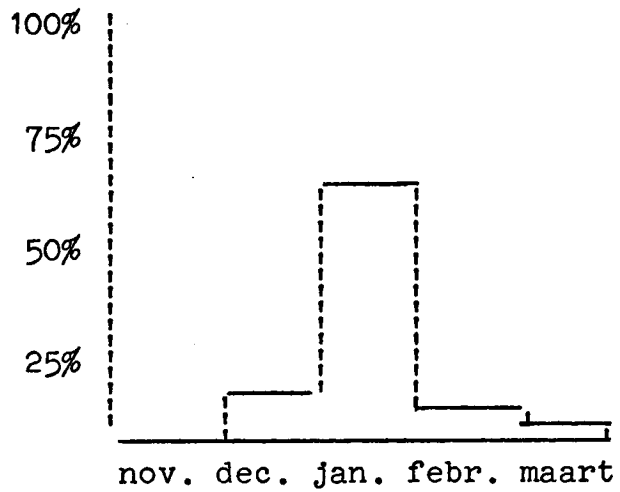
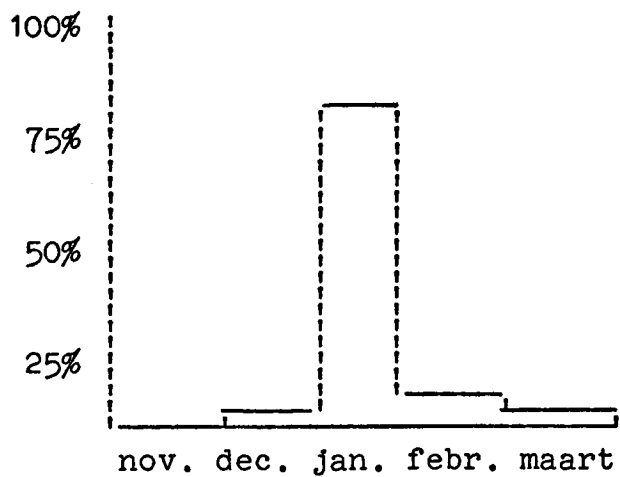

fig. 5. Ralachtigen.

Hieronder volgt een summiere bespreking van soorten, waarbij ons afwijkend gedrag ten opzichte van normale winters opviel.

Fuut.

In normale jaren komt deze vogel slechts sporadisch in de kanalen der A.W. duinen voor. Op 6 januari 1962 werd nu een dood exemplaar gevonden. Later tot ongeveer 8 exemplaren, verspreid over de kanalen.

Dodaars.

Vrij talrijke wintergast; enkele paren broeden ook in de A.W. duinen. Aantal nauwelijks toegenomen tijdens de vorst. Waarschijnlijk is echter de hele winterpopulatie tijdens deze periode omgekomen. Ook het aantal broedparen en overwinteraars is sedert de strenge winter aanmerkelijk lager dan daarvoor.

Blauwe reiger.

Meestal enkele vogels gedurende de hele winter langs de kanalen. Tijdens vorst echter sterke toename. Invasie begon in het begin van januari. Het aantal nam toe tot ongeveer 90 exemplaren omstreeks half januari. Daarna gestadige afname. Verscheidene malen zagen wij reigers nog levende kramsvogels of merels in hun geheel doorslikken. Eénmaal zelfs een nog vliegvaardige kramsvogel. In februari hield zich een blauwe reiger op de bazaltblokken van de Zuidpier in IJmuiden op.

Roerdomp.

De enige waarnemingen van de roerdomp in de A.W. duinen stammen uit de strenge winter. De eerste werd waargenomen op 6 januari. Later nam hun aantal tot minstens drie toe.

Wilde Eend.

Vele honderden Wilde Eenden hebben getracht de winter in de A.W. duinen door te brengen. Hun aantal was

groter dan normaal, maar in de loop van de vorstperiode verdween een groot gedeelte. Mogelijk is ook de achteruitgang als broedvogel in de duinen voor een deel aan sterfte tijdens deze winter te wijten.

Smient.

Ook deze vogel was algemener dan in andere jaren. Waarschijnlijk heeft echter geen van deze vogels de winter overleefd. Nooit meer dan een tiental verspreid over de kanalen.

Toppereend.

In iets grotere aantallen dan normaal in de A.W. duinen. Gedurende de hele vorstperiode hebben zich in totaal ongeveer 15 exemplaren in de kanalen opgehouden.

Kuifeend.

Ook deze vogel was talrijker dan normaal.

Brilduiker.

Iets algemener dan anders. Ook enkele adulte ♂ exemplaren.

Grote zaagbek.

Vooraf aanvankelijk in grote aantallen in de A.W. duinen:

31-12: 40 ex. → Z, later nog eens 43 → Z.

In totaal 16 exemplaren in de kanalen.

3- 1: ± 200 exemplaren in het N.O. kanaal.

5- 1: 120 exemplaren in het N.O. kanaal.

Tot in maart in totaal een 30-tal.

Middelste zaagbek.

Iets algemener dan normaal. Geen grote aantallen. Steeds enkelingen.

Nonnetje.

Aanvankelijk in groot aantal: 3 januari in totaal 90 exemplaren in het N.O. kanaal. Later afnemend tot ongeveer 35 exemplaren.

Grote Zee-eend.

In normale winters nooit in de kanalen. Nu enkele malen een sterk verzwakte vogel. Ook aan de kust algemener dan anders.

Zwarte Zee-eend.

Voor deze vogel geldt hetzelfde. Alleen de aantallen in de kanalen waren iets hoger. Aan het strand nauwelijks meer slachtoffers dan normaal.

Bergeend.

Werd iets vaker waargenomen dan anders. Ondanks sterfte geen achteruitgang van het broedvogelbestand in de A.W. duinen.

Rotgans.

Verscheidene waarnemingen uit het begin van de vorstperiode:

- 13- 1: 4 ex. → Z langs het strand bij paal 69.
 8 ex. → Z A.W. duinen. Hieronder waren twee exemplaren met een witte buik.(ondersoort hrota)
 20- 1: 1 dode Witbuik-rotgans langs het Westerkanaal.

Kolgans.

Slechts één waarneming: 1 ad. op 3 januari langs het N.O. kanaal.

Rietgans.

Veel algemener dan anders. Verscheidene groepjes hebben overwinterd.

- 31-12: 65 ex. → Z A.W. duinen. Later nog eens 18,
 18 en 2 ex. → Z
 13- 1: 7 ex. grazend. Rechte Schusterkanaal.
 19- 1: 8 ex. grazend. Duizendmeterweg.
 26- 1: 3 ex. grazend. Nieuwkanaal.
 2- 2: 9 ex. grazend. Rechte Schusterkanaal.
 3- 2: 1 ex. grazend. Westerkanaal.
 10 ex. grazend. Rechte Schusterkanaal.
 16- 2: 3 ex. grazend. Barnaartkanaal.
 25- 2: 12 ex. grazend. Rechte Schusterkanaal.

Waarnemingen van overvliegende, niet gedetermineerde, ganzen; waarschijnlijk Rietganzen.

- 50 ex. → Z Haarlem, 7 januari, 98 → Z, Heemstede
31-12.
- 41 ex. → N 2 maart, A.W. duinen, 12 → Z,
A.W. duinen, 5-3.
- 75 ex. → N 9 maart, A.W. duinen, 12 → Z,
6-3, A.W. duinen.
- 8 ex. → N 10 maart, A.W. duinen, 69 → N,
8-3, A.W. duinen.

Grauwe gans.

Slechts twee waarnemingen:

- 2 ex. → N over zee op 23-2
1 ex. dood op 13-3 bij de sluizen in IJmuiden.

Wilde zwaan.

De eerste waarneming uit de A.W. duinen was op 6 januari (2 exemplaren). Tot eind februari nam het aantal toe, tot zeker 60.

Kleine zwaan.

Op 23 december 13 exemplaren, hoog in Westelijke richting. Op 12 januari één, op 20 januari twee juv. exemplaren in de A.W. duinen.

Roofvogels.

De stand van Buizerd, Torenavalk en Blauwe Kiekendief was normaal, hoewel van de laatste soort vrij vaak volwassen mannetjes werden gezien. De Sperwer was iets algemener dan anders. Slechtvalk en Smelleken werden veel minder gezien. Zeker twee ruigpoten overwinterden.

Waterral.

Tijdens de vorstperiode sterk in aantal toegenomen. In normale jaren altijd wel 2 of 3 exemplaren in de duinen, nu waren er 7 à 8. De meeste hebben de winter echter niet overleefd.

Waterhoen.

Ook deze vogel werd veel talrijker. Door de grote sterfte was het aantal broedparen vooral de 2 eerste jaren na de strenge winter meer dan gedecimeerd.

Meerkoet.

Vele honderden meerkoeten hielden zich in de kanalen op en ook zij leden zeer grote verliezen. Opvallend was echter, dat deze vogel zich veel sneller herstelde dan het waterhoen. In 1962 waren er slechts enkele broedparen in de A.W. duinen, terwijl in 1964 het oude peil vrijwel weer bereikt was.

Scholekster.

Sterke trek langs het strand aan het begin van de vorstperiode en ook later toen de zee en het strand met een laag ijs werden bedekt. Enkele overwinterden langs de kanalen. Geen achteruitgang van het aantal broedvogels.

Kievit.

Sterke trek eind december. Daarna vrijwel niet meer waargenomen tot in maart.

Steenloper.

Veel algemener dan anders bij de Zuidpier in IJmuiden, zo b.v. 70 exemplaren op 24 januari. Opvallend was, dat deze vogels, evenals Paarse Strandloper, Kanoet en Scholekster hier van brood en sinaasappelschillen aten.

Watersnip.

Algemener dan anders, leed vrij weinig verliezen.

Bokje.

Veel algemener dan anders, tot 14 exemplaren op 31 december. Daarna weer minder. Leed weinig verliezen.

Houtsnip.

Iets algemener dan anders. Hield zich vaak op langs de kanalen. Ondanks grote sterfte geen vermindering

van het aantal broedgevallen.

Wulp.

Evenals bij de volgende 3 soorten sterke trek langs het strand in de tweede helft van december. Daarna tot begin maart vrijwel afwezig. De eerste werden op 2 maart gezien; normaal een maand eerder.

Tureluur.

Veel talrijker dan andere jaren in duinen en vooral ook langs het strand. Van de 24 dode exemplaren behoorden 3 met zekerheid tot de IJslandse vorm robusto.

Kanoet.

Ook deze vogel was langs het strand (vooral bij IJmuiden, tot 40 exemplaren) veel talrijker.

Bonte Strandloper.

Tijdens de vorstperiode vaak enkele langs de kanalen. Aan het strand vrij schaars.

Drieteenstrandloper.

Enkele werden in de duinen gezien toen het strand en de zee geheel met ijs bedekt waren. Na januari werden geen drieteentjes meer waargenomen. Ook de twee volgende winters nog slechts een fractie van het aantal vogels ten opzichte van 3 jaar geleden, maar waarschijnlijk zijn hiervoor ook nog andere oorzaken.

Stormmeeuw.

Aan het begin van de vorstperiode op zee en aan het strand zeer grote troepen (vele duizenden). Ook in het duin sterke toename.

Kokmeeuw.

Vooraf langs de kanalen veel grotere aantallen.

Kerkuil.

Begin maart een vondst van een dode kerkuil. Dit soort werd nog niet eerder in de A.W. duinen vastgesteld.

Veldleeuwerik.

Gedurende de gehele vorstperiode, bij gunstig weer de hele dag, trek → Z.

IJsvogel.

Hoewel wij geen dode vogels vonden, moet deze vogel toch grote verliezen hebben geleden. Vrijwel geen waarnemingen uit 1963. In 1964 iets beter.

Spechten.

Hoewel wordt aangenomen dat deze vogels slechts bestand zijn tegen strenge winters, werd in de A.W. duinen geen achteruitgang gekonstateerd.

Kraaiachtigen.

Tijdens de vorstperiode was vooral het aantal Roeken en Zwarte Kraaien groter dan anders.

Mezen.

Ook bij de leden van deze familie werd geen achteruitgang waargenomen, noch werden dode vogels gevonden.

Winterkoning.

Dat wij een kleine, opvallende vogel als deze dood vonden (1 maal), bewijst reeds dat er vele moeten zijn gesneuveld. Inderdaad was ook het aantal broedparen bijzonder sterk teruggelopen.

Lijsters.

Zeer grote aantallen Kramsvogels hielden zich vooral in het begin van de vorstperiode in de duinen op. Ook Merels en Koperwielen waren iets talrijker. Ondanks de grote sterfte liep het aantal broedgevallen van lijsters in de duinen niet terug.

Heggemus.

Evenals de winterkoning, hoewel in iets mindere mate, sterk verminderd aantal broedgevallen in de duinen.

Grote Gele Kwikstaart.

Ook deze vogel schijnt erg geleden te hebben. Voor 1962 waren er 's winters altijd enkele in de duinen aanwezig, in 1963 en 1964 was dit niet het geval.

Hoewel wij er ons van bewust zijn, dat deze lijst verre van compleet is, hopen wij hiermee toch een indruk te hebben gegeven van de veranderingen die de strenge winter 1962/1963 in de avifauna heeft aangebracht.

H.H. Niesen.

H. Vader.